УДК 340
Пальченкова В.М.
проф. НУ «Запорізька політехніка»

ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СТАНДАРТІВ ПРАВНИЧОЇ ОСВІТИ

Сучасна ситуація з підготовкою правників у вищих навчальних закладах України й насиченість ринку значною кількість дипломованих спеціалістів різних рівнів, починаючи від початкового й завершуючи освітньо-науковим, може бути охарактеризована як така, що має протилежно спрямовані тенденції.

Перша тенденція – правників готують та випускають у вищих навчальних закладах у великій кількості. Офіційний інтернет ресурс «Судова влада в Україні» на початку вступної компанії 2024 р., навів наступні цифри : мережа закладів освіти, що здійснюють підготовку правників, складається з 164 закладів вищої освіти та 117 закладів фахової передвищої освіти. У 2023 р. кількість студентів-випускників сумарно перевищила цифру 28 тисяч, а саме, випустили 2408 фахових молодших бакалаврів, 2143 молодших спеціалістів, 55 молодших бакалаврів, 15932 бакалаврів та 7539 магістрів за спеціальністю 081 «Право». В статті показники в Україні порівняно з

цифрами в державах-членах Європейського Союз які відповідно є значно нижчими [1].

Друга тенденція проявляється в тому, що за виключенням незначної кількості галузевих вузів МВС України, випускники «розподіляються» вільно, багато з них працюють не за профілем спеціальності (нажаль таких цифр на сьогодні ми не маємо), або навіть виконують роботи, що не вимагають вищої правничої освіти. Отже, навіть в одній з найпрестижніших сфер правничої діяльності, судовій системі, відчувається значна нестача кадрів для апарату судів та навіть самих суддів. Сьогодні маємо близько 1800 вакантних посад суддів місцевого суду [2].

Проте, загально відомо, що правова культура є складовою частиною загальної культури людства, відповідно важливим є підвищення правової культури суспільства в цілому, тому отримання диплома правника – є шляхом підвищення правової культури в інших сферах життєдіяльності в яких працюють дипломовані правники. Тому парадоксальним чином питання підготовки правників повинно бути перенесено в площину не їх кількості, а необхідності підвищення якості підготовки й готовності нести правову культуру в усі сфери господарювання, запобігати проявам правового нігілізму, ігноруванню вимог закону, нехтуванню цінностями права, зневажливому ставленню до правових принципів та традицій.

Значна кількість вищих учбових закладів, що готують правників та сучасна демографічна криза, яка розпочалася задовго до 2022 р. й погіршується сьогодні, під час воєнної агресії російської федерації проти України, призвели до загострення конкурентної боротьби на ринку освітніх правничих послуг. Проте, на мою думку, ведення конкурентної боротьби адміністративними або іншими методами, пов'язаними з обмеженнями та заборонами, є абсолютно непродуктивним напрямком реформи правничої освіти. Отримати якісного абітурієнта можна лише покращенням якості освітніх послуг та підвищенням престижу диплома конкретного учбового закладу.

У зв'язку з цим, гостро постає питання, на яке складно дати чітку відповідь, який правник потрібен сьогодні, а тим більше через кілька років, якими навичками, здібностями та вміннями він повинен володіти. З одного боку, практика вимагає готувати універсального правника, який би володів гарними знаннями в усіх галузях права й законодавства, однаково добре використовував увесь набір правничого інструментарію, був спроможним своєчасно й швидко орієнтуватися у потребах ринку правових послуг, бути готовим змінити свій профіль професійної діяльності й направлення юридичної спеціалізації. Така міграція та зміна спеціалізацій правничих кадрів особливо відчутною стала під час військової агресії, як у середині системи державних правозастосовних та правоохоронних органів, у широкому розмінні, так і перехід у комерційні структури та навпаки. З

іншого боку правозастосовна практика усе частіше вимагає підготовки вузьких спеціалістів у тій чи іншій сферах правничої діяльності (суддя, прокурор, адвокат, нотаріус). Однак, вимоги роботодавця часто формулюються таким чином, «необхідний готовий спеціаліст у вузькій сфері правничої діяльності, але з фундаментальними знаннями у праві». Практика діяльності юридичного факультету Національного університету «Запорізька політехніка» свідчіть про перевагу першого підходу у освітньому процесі.

Зрозуміло, що з метою відповіді на питання який правник потрібен державі на сучасному етапі, особливого значення набуває визначення та формулювання вимог до інтегральної, загальних та спеціальних компетентностей правника, що містилися б у стандартах правничої освіти. Як вірно було підкреслено провідними вченими у галузі права, що «основним критерієм оцінювання ключових знань, умінь, навичок і професійних цінностей має бути їх відповідність потребам роботодавців і професійних співтовариств. Іншими словами, підготовка юристів повинна проводитися відповідно до стандартів освітньої діяльності та стандартів вищої освіти» [3, с.52].

Практичне впровадження та застосування у сучасному освітньому процесі стандартів правничої освіти розпочалося у 2018 р. з прийняття стандарту спочатку зі спеціальності 081 «Право» для першого (бакалаврського) рівня (12.12.2018 р, чинний стандарт 20.07.2022 р.), потім для другого (магістерського) рівня (18.07.2020, чинний стандарт 20.07.2022), й нарешті а у 2023 р. був прийнятий стандарт вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Наприкінці відзначимо, що необхідність ведення у дію стандартів вищої правничої освіти не є чимось незмінним, застиглим у часі, навпаки, сучасний стан справ вимагає постійної їх корекції згідно швидкої та мінливої реальності світу. На часі, очевидно, буде введення до загальних компетентностей, а можливо й до спеціальних, оволодіння усією гаммою знань з пов'язаних зі розвитком технологій, використанням у сфері права штучного інтелекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Чому якісна юридична освіта – вкрай важлива для успішної інтеграції України. *Судова влада в Україні.* 29.08.2024. URL : https://court.gov.ua/press/point/1658319/ (дата звернення 08.04.2025)

2. Оголошення про добір кандидатів на посаду судді місцевого суду. URL :https://www.vkksu.gov.ua/page/ogoloshennya-pro-dobir-kandydativ-na-posadu-suddi-miscevogo-sudu (дата звернення 08.04.2025)

3. Тацій В.Я., Комаров В.В. Проблеми забезпечення якості вищої юридичної освіти. *Реформування юридичної освіти: виклики часу збірка наукових праць*. Київ: ПрАТ «Юридична практика», 2019. С. 41-62.